

UDK
UDC

910:378.4 (497.12) »1976« = 865

INSTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI V JUBILEJNEM PETNAJSTEM LETU DELA (1976)

Vladimir Klemenčič*

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani je v letu 1976 še naprej izvajal svoj kratkoročni in srednjeročni program dela, usklajen z dolgoročnim programom razvoja geografije v Sloveniji in s tistim delom programa Raziskovalne skupnosti Slovenije, ki je povezan z raziskavami obvladovanja prostora, pospeševanja družbenega razvoja in nacionalne kulture v Sloveniji. Nadaljeval je z delom na pripravi Nacionalnega atlasa Slovenije. Razvijal je teorijo in metodologijo socialnogeografskega proučevanja funkcij človekovih dejavnosti: na področju oskrbe (M. Pak.), izobraževanja (Olas, Uranjek) in izkoriščanja prostega časa (A. Gosar) v Sloveniji in na širšem obmejnem prostoru. Na področju gospodarske geografije je nadaljeval z delom na proučevanju industrije (Vrišer) in kmetijstva (Belec, Medved, M. Klemenčič), na področju regionalne geografije pa na problematiki transnacionalnega položaja Slovenije kot obmejne regije (V. Klemenčič). Pri tem so bili v ospredju problemi obmejnih območij, manj razvitih obmejnih in narodnostno mešanih območij v Sloveniji in zamejstvu (A. Gosar, M. Klemenčič, V. Klemenčič in M. Pak). Posebna pozornost je bila namenjena teoretičnim in metodološkim vprašanjem zaščite manjšin s socioekonomskega in prostorskega vidika in problematiki povojnih avstrijskih popisov prebivalstva na narodnostno mešanem območju Koroške ter populacijskim problemom celotnega slovenskega etničnega ozemlja (V. Klemenčič). Nadaljevali smo z razvijanjem teorije in metodologije znanstvenoraziskovalnega dela na področju življenjskega okolja in dognanja aplicirali na nekatera onesnaženju zelo podvržena območja Slovenije (Plut, Špes). Opravili smo prve raziskave na teoretičnih in metodoloških problemih didaktike geografije, ki jih odpira reforma slovenskega šolstva (Medved).

Usposabljali smo raziskovalni kader za kritično vrednotenje novih tujih dosežkov na področju geografije in sorodnih disciplin, ki se ukvarjajo s podobno problematiko kot naš inštitut, ter za prenos raziskovalnih dosežkov v prakso. Razvijali smo dokumentacijsko-informativno (INDOK) ter zemljepisno-muzejsko razstavno dejavnost (Milena Pak, Turel, Veriot). Ta je s tekočo kartotečno obdelavo gradiva sproti registrirala rezultate raziskovalnega dela slovenskih geografov, zaposlenih v geo-

* dr., redni univer. profesor, Inštitut za geografijo pri Univerzi v Ljubljani, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, Yu.

grafske in negeografske ustanove Slovenije; uredila je tudi kartoteko mobilnosti geografskih kadrov v Sloveniji. Spremljala je delo slovenske geografije na jugoslovanski ravni, v okviru mednarodne delitve dela in glede povezovanja geografije s prakso. Dokumentacijsko informativna služba je izdala slovensko Geografsko bibliografijo za leti 1973 in 1974 ter pripravila gradivo za naslednjo tovrstno publikacijo.

V letu 1976, ki predstavlja jubilejno petnajsto leto dela inštituta, so prišli do izraza rezultati večletnega načrtnega raziskovalnega dela, tako po doseženi stopnji v teoriji in metodologiji proučevanja posameznih prostorskih pojavov v Sloveniji in njenih posameznih delih kot pri proučevanju celotnega regionalnega kompleksa večjih ali manjših zaključenih regij Slovenije. Odraz tega je še zlasti viden v bogati inštitutski informativni in publicistični dejavnosti ter v številnih referatih inštitutskih sodelavcev na X. kongresu jugoslovanskih geografov v Beogradu in XXIII. mednarodnem kongresu geografov v Moskvi. Rezultate raziskovalnega dela so inštitutski sodelavci objavili v štiriindvajsetih strokovnih člankih na skupno dvestosedemnajstih straneh. Petnajst del so objavili v slovenskem jeziku na stošestintridesetih straneh, devet pa v drugih jezikih na skupno stoosmih straneh; petnajst del je bilo objavljenih v Sloveniji in Jugoslaviji, deset pa v inozemstvu. V tem letu so zaključili tudi devet raziskovalnih del.

Inštitutski sodelavci so posredovali rezultate svojega dela z osemnajstim referati na strokovnoznanstvenih prireditvah; tri referate so imeli na posvetovanjih v Sloveniji, deset na zveznih prireditvah v drugih jugoslovanskih republikah ter pet na mednarodnih prireditvah v inozemstvu.

Inštitut je posredoval informacije o svojem delu tudi s pomočjo dnevnega časopisja (Delo, Primorski dnevnik, Večer, Slovenski vestnik, Pomurski vestnik), radija (Ljubljana, Koper, Trst, Celovec in Murska Sobota) pa tudi s televizijskimi oddajami. Rezultate inštitutskega raziskovalnega dela smo v obliki krajših poročil in ekspertiz sproti posredovali različnim porabnikom, tako republiškimi družbenopolitičnim organom, Komisiji za zamejska in izseljenska vprašanja pri Republiški konferenci SZDL, Komisiji za mednarodne odnose Skupščine SR Slovenije, Zavodu SR Slovenije za planiranje, Gospodarski zbornici SR Slovenije, Komiteju za vzgojo in izobraževanje pri Izvršnem svetu SR Slovenije kot občinskimi skupščinam Murska Sobota, Celje, Tolmin, Nova Gorica, Sežana, Koper, Izola in Piran.

Skupno število informacij, ki jih je obiskovalcem posredovala inštitutska dokumentacijsko-informativna služba, je v tem letu preseglo številko 3000; razstave je obiskalo 2880 gostov, od teh je bilo 135 obiskovalcev iz osmih evropskih dežel.

Od kompleksnih regionalno-geografskih raziskav so bile opravljene tri raziskave: regionalno-geografska raziskava Zgornjega Posočja, pri kateri je sodelovalo 12 raziskovalcev, problemi obmejnih območij v Severovzhodni Sloveniji (sodelovali so Belec, Bračič, Kert, Olas in Zgonik) in sodobni geografski problemi transformacije podeželja na Tržaškem (M. Klemenčič). Agrarnogeografski raziskavi sta bili dve: »Prostorski

razvoj sadjarstva na Slovenskem (Belec)« in »Tržna usmerjenost kmetijstva v Sloveniji (Medved)«. Na področju proučevanja življenjskega okolja sta bili opravljeni dve raziskavi: preobrazba geografskega okolja v Koprskem primorju (Plut) in Geografski aspekti degradacije okolja na primeru Celja (Špes). Na področju populacijske problematike pa smo izdelali regionalno demografski razvoj Slovenije (drugi del) in kritično analizo avstrijskih povojnih popisov prebivalstva na Koroškem (V. Klemenčič).

Rezultate raziskovalnega dela iz preteklih dveh ali treh let so nosilci raziskav posredovali v obliki tiskanih razprav po strokovnih revijah in z referati na strokovnih posvetovanjih doma in v tujini. O rezultatih svojega dela na področju agrarne geografije je poročal B. Belec na XXIII. mednarodnem kongresu geografov v Moskvi in na X. kongresu geografov Jugoslavije v Beogradu; referata sta bila objavljena v predkongresnih publikacijah obeh imenovanih kongresov (1, 2) ter v Zborniku Pedagoške fakultete v Bratislavi (3). J. Medved je poročal na XXIII. mednarodnem kongresu geografov v Moskvi o rezultatih svojega agrarnogeografskega proučevanja (4); o delu na področju didaktike geografije pa je poročal na X. kongresu geografov Jugoslavije v Beogradu (5). Oboje je bilo publicirano v predkongresnih publikacijah.

V. Klemenčič je poročal na XXIII. mednarodnem kongresu geografov v Moskvi o problemih obmejnih regij ob odprti meji, na X. kongresu geografov Jugoslavije o razvoju geografije v Sloveniji, na simpoziju o izseljeništvu narodov in narodnosti Jugoslavije, ki je bil v Zagrebu, o vzrokih in posledicah izseljevanja iz Jugoslavije. Na posebnem posvetovanju Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani in Zavoda za migracije i narodnosti v Zagrebu je referiral o vprašanjih slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji in o problematiki avstrijskih popisov prebivalstva po drugi svetovni vojni; referati so bili objavljeni v predkongresnih ali posebnih publikacijah (6, 7, 8). O avstrijskih popisih prebivalstva je objavil v slovenskem tisku dve razpravi (9, 10), ki sta bili objavljene tudi v tujih jezikih (11, 12, 13) in v dnevnem časopisju (Delo, Slovenski vestnik, Večer, Borba, Nova Makedonija, Oslobođenje in Rilindija); o prostorski problematiki narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju je skupno s Hajosem objavil prispevek v Bekescabi (14) in reviji Dan (15) v Trstu; oba sta imela tudi skupen referat o že navedeni tematiki na slovenskih kulturnih dneh v Celovcu.

V posebni, XXII. mednarodnemu kongresu geografov posvečeni publikaciji Akademije znanosti SSSR, je bil objavljen njegov prispevek o socioekonomski strukturi in urbanizaciji v Jugoslaviji (16).

M. Pak je na XXIII. mednarodnem kongresu geografov v Moskvi ter na X. kongresu geografov Jugoslavije poročal o geografski problematiki preskrbe (17).

J. Vrišer je na X. kongresu geografov Jugoslavije poročal o razvoju industrije v Sloveniji (18), za XXIII. mednarodni kongres geografov v Moskvi pa je pripravil prispevek o isti problematiki; oba prispevka sta bila objavljena v predkongresnih publikacijah (19). O isti tematiki je objavil tudi razpravo v Geografskem vestniku (20).

D. Plut je imel na X. kongresu geografov Jugoslavije in na posvetovanju, ki ga je v Ljubljani organizirala komisija za znanstveno delo Zveze geografskih društev Jugoslavije, referata o problemih življenjskega okolja (21, 22).

M. Špes pa je na istem zasedanju komisije podala poročilo o rezultatih proučevanja okolja v modelnih oblasteh pri SEV, v okviru dokumentacije delovnih skupin SEV za okolje pa je pripravila bibliografijo del o okolju na področju geografije Slovenije (23).

M. Klemenčič je poročal na X. kongresu geografov Jugoslavije o obmestni coni na Tržaškem Krasu, M. Ravbar o divji gradnji v Sloveniji, M. Žagar pa o prometu v Jugoslaviji. A. Gosar je imel v Zagrebu na simpoziju o izseljeništvu narodov in narodnosti Jugoslavije referat o problemih slovenskih izseljencev. Prve rezultate raziskav o manj razvitih obmejnih območjih Severovzhodne Slovenije so B. Belec (24), V. Bračič (25), B. Kert (26), L. Olas (27) in M. Zgonik (28) objavili v Geografskem vestniku.

Zaradi izmenjave informacij o doseženih rezultatih na področju raziskovalnega dela in zaradi izobraževanja je inštitut tudi v tem letu sodeloval s slovenskim raziskovalnim inštitutom v Trstu, slovenskim znanstvenim inštitutom v Celovcu, geografskim inštitutom fakultete za jezike in literaturo v Vidmu, z geografskima inštitutoma Univerze v Münchnu in Frankfurtu ter geografskima inštitutoma Akademije znanosti v Budimpešti in Varšavi ter z geografskimi inštituti akademij znanosti vzhodnoevropskih držav, ki sodelujejo pri programu raziskav življenjskega okolja pri SEV. V inštitutu se je specializirala iz geografije prebivalstva asistentka Gražyna Maria Mruz iz Pedagoške visoke šole v Krakovu. Na krajših informativnih študijskih potovanjih po Poljskem in ZR Nemčiji so bili štirje inštitutski sodelavci, na strokovnem posvetovanju za okolje pri SEV v Leipzigu v NDR pa sta bila dva sodelavca.

Z organizacijo gibanja »Znanost mladini« je inštitut organiziral mednarodni mladinski raziskovalni tabor o socialno geografskih problemih na narodnostno mešanem ozemlju v Prekmurju, ob sodelovanju s komitejem SRS za vzgojo in izobraževanje pa študijsko potovanje maturantov zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu po Jugoslaviji.

V inštitutu je bilo redno zaposlenih 15 delavcev, imel pa je tudi 37 zunanjih sodelavcev. Trije mlajši sodelavci so odšli iz inštituta na delovna mesta v prakso, trije sodelavci pa so se na novo zaposlili. En zunanji sodelavec je opravil magistririj (Plut), osem sodelavcev obiskuje podiplomski študij, od teh so štirje že v zaključni fazi študija.

Bibliografija — Bibliography

1. Belec B., Metodologija istraživanja specijalnih poljoprivrednih kultura u Sloveniji (Problemi tipologije i regionalizacije), Zbornik X. jubilarnog kongresa geografa Jugoslavije, održanog u Srbiji od 15. do 20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 192—199.

2. Belec B., Types of Viticultural Regions in the Socialist Republic of Slovenia (Yugoslavia), International Geography, 76, Section 6, General Economic Geography, XXIII Internat. Geograp. Congress, Moskva 1976, str. 194—196.

5. Belec B., Ekonomicko-geografski razvoj Ljutomersko-ormoških gor, Zbornik Pedagoške fakultete UK v Bratislavi so sedlom v Trnave, Prirodne vede, Geografija, V, Slovenske pedagoške nakladatelstvo 1976, Bratislava 1976, str. 131—145.
4. Medved J., Ob izučeni seljsko-hozjastvenih landschaftov, Regionalna geografija, Meždunarodna geografija — 1976, XXIII. meždunarodni geografski kongres, SSSR, Moskva 1976. Section 8., Orgkomitet XXIII. meždunarodnega geografskega kongresa, Moskva, str. 299—302.
5. Medved J., Osnovne postavke didaktične reforme geografskega obrazovanja, Zbornik X. jubilarne kongresa geografa Jugoslavije, održanog u Srbiji od 15.—20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 151—156.
6. Klemenčič V., The Open Borders and Border Regions as a New Regional-geographic Phenomenon, Regional Geography, International geography '76: XXIII. International geographical Congress, SSSR, Moskva 1976, Section 8. Prevodi na inostrane jezike predstavljeni Orgkomitetom kongresa, Moskva 1976, str. 146—151.
7. Klemenčič V., Neki aspekti teoretskega razvika i društvene funkcije geografije u Sloveniji, Zbornik X jubilarne kongresa geografa Jugoslavije, održanog u Srbiji od 15. do 20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 43—47.
8. Klemenčič V., Uradni avstrijski popisi prebivalstva po drugi svetovni vojni glede na slovensko manjšino in slovenščino kot občevalni jezik v luči zakona o popisu prebivalstva posebne vrste. Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Suvremena pitanja slovenske i hrvatske manjine u Austriji, Inštitut za narodnostna vprašanja — Ljubljana, Zavod za migracije i narodnosti — Zagreb, Ljubljana 1976, str. 41—50.
9. Klemenčič V., Kritika uradnih avstrijskih popisov prebivalstva v letih 1951, 1961 in 1971 glede na slovensko manjšino in slovenščino kot občevalni jezik, Razprave in gradivo, št. 7—8, Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, Ljubljana 1976, str. 101—124.
10. Klemenčič V., Slovenska manjšina v Avstriji ob popisu prebivalstva posebne vrste. Teorija in praksa, št. 11, letnik 1976, Ljubljana 1976, str. 915—924.
11. Klemenčič V., Official Austrian Post — War Population Censuses Concerning the Slovene Minority and the Slovene Language as the Language of Communication in the Light of the Act of a Special Kind. Actual Questions of the Slovene and Croat Minorities in Austria. Institute for Ethnic Problems Ljubljana, Institute for Migrations and Nationalities, Zagreb, Ljubljana 1976, str. 45—57.
12. Klemenčič V., The Official Austrian Censuses in 1951, 1961 and 1971 Concerning the Slovene Minority and the Slovene Language as the Language of Communication. Twenty years Overdue. Slovene and Croat Minorities in Austria, Inštitut za narodnostna vprašanja, Institute for Ethnic Problems, Ljubljana 1976, str. 19—23.
13. Klemenčič V., Amtliche Österreichische Volkszählungen nach dem zweiten Weltkrieg mit Bezug auf die slowenische Minderheit und slowenisch als Umgangssprache in Lichte des Gesetzes über die Volkszählung besonderer, Aktualen Fragen der slowenischen und der kroatischen Minderheit in Österreich, Institut für nationalitätenfragen, Ljubljana, Institut für migration und nationalitäten, Zagreb, Ljubljana 1976, str. 49—60.
14. Klemenčič V., Hajos F., Ketnyelvűség a Szloven Szocialista Köztársaságban. A szlovenek és magyarok által lakott, semetisegűleg vegyes területeken. Mnézetkazi neprajzi nemzetiségkutató konferencia, Bekescaba 1975, okt. 28—21., Bekescaba 1976, str. 195—211.
15. Klemenčič V., Hajos F., O jezikovnih pravicah narodnostne skupnosti v Sloveniji. Dan (mesečnik), VI/1976, št. 52 (april 1976), Trst 1976, str. 24—26.
16. Klemenčič V., Geografsko-izučeni izmenenii socialno-ekonomičeskogo prostiranja i urbanizaciji v Jugoslaviji (posle 1953 g.), Geographical studies of the development of social-economic space and urbanization in Yugoslavia (after 1953), Teritorialna struktura narodnog hozjajstva v socialističkih stra-

nah. Sbornik statej, podgotovljenih geografami socialističeskih stran, XXIII Meždunarodnij geografičeskij kongress (Spatial structure of the national economy in socialist countries. Collection of articles) prepared by geographers of socialist countries for the XXIII International Geographical Congress, Akademija nauk SSSR, Nacionalni komitet sovetских geografov, Izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1976, str. 160—171.

17. Pak M., Snaždevanje kao faktor prostornog razvoja SR Slovenije, Zbornik X. jubilarnog kongresa geografa Jugoslavije održanog u Srbiji od 15. do 20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 314—324.

18. Vrišer I., Razvoj industrije u SR Sloveniji. Zbornik X. jubilarnog kongresa Jugoslavije održanog u Srbiji od 15. do 20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 234—239.

19. Vrišer I., The areas of influence of Yugoslav cities and towns, Geography of Population, International geography '76; XXIII International geographical Congress SSSR, Moskva 1976, Section 7, str. 335—338.

20. Vrišer I., Razvoj industrije v Sloveniji, Geografski vestnik (1976), Ljubljana 1976, str. 29—45.

21. Plut D., Turizem in preobrazba okolja na slovenski obali, Zbornik X. jubilarnog kongresa geografa Jugoslavije održanog u Srbiji od 15. do 20. septembra 1976, Beograd 1977, str. 438—442.

22. Plut D., Proučevanje okolja pri SEV.

23. Špes M., Bibliografija problematike okolja za področje geografije po letu 1961. Informacionij bjulleten o naučnoissledovatel'skoj probleme SEV-1 Socialjno-ekonomičeskie, organizacionnopravoviei i pedagogičeskie aspekti ohranii uluščeniia okružajušej sredi i racionalnogo ispolzovanija prirodnih resursov (Čehoslovackaja akademija nauk — Institut geografii g. Brno; Sovet ekonomičeskog vzaimopomoši — Naučno issledovatel'skoe zadanie — Razrabotka mero-prijatij po ohrane prirodi), št. 9, Praga 1976, str. 349—361.

24. Belec B., Gibanje prebivalstva in spreminjanje demografske strukture v obmejnih področjih Severovzhodne Slovenije, Geografski vestnik XLVIII (1976), Ljubljana 1976, str. 141—146.

25. Bračič V., Geografski problemi obmejnih območij Slovenije, Poizkus opredelitve obmejnih in manj razvitih obmejnih krajevnih skupnosti v Severovzhodni Sloveniji, Geografski vestnik XLVIII (1976), str. 137—140.

26. Kert B., Delovne migracije iz obmejnih območij občine Lenart v Slovenskih goricah v zamejstvo, Geografski vestnik XLVIII (1976), Ljubljana 1976, str. 147—150.

27. Olas L., Dvolastništvo — dejavnik v razvoju Prekmurja kot obmejne regije, Geografski vestnik XLVIII (1976), Ljubljana 1976, str. 151—155.

28. Zgonik M., Migracija učencev v obmejnih krajih mariborske regije kot družbenogeografski pojav, Geografski vestnik (1976), Ljubljana 1976, str. 156 do 158.

GEOGRAPHICAL INSTITUTE, UNIVERSITY OF LJUBLJANA 15th JUBILEE YEAR (1976)

Vladimir Klemenčič
(Summary)

The report of the Geographical Institute in the University of Ljubljana for its 15th. jubilee year presents the following activities: preparation of the National Atlas of Slovenia; development of the theory and methodology of socio-geographical research into the functions of human activity, supply and education; analysis of population problems within the entire Slovene ethnic region; transnational regional development for Slovenia as a border region, and research into border areas; regional and economic geography (industry and agriculture); the protection of minorities from the socioeconomic and spatial aspect; formulating research methodology concerning the environment and theoretical these of methodological departure-points in the didaction of geography.